

Wat vraagt de invoering van de Omgevingswet van GGD Fryslân als adviseur gezonde leefomgeving?

Stand van zaken oktober 2021

Inhoud

1. Inleiding.....	2
2. Rol van de GGD.....	3
Advies over gezondheid in omgevingsvisies, -plannen en -programma's	3
Advies over gezondheid bij omgevingsvergunningen en -ontwikkelingen	4
Meedoen en -denken bij het inrichten van processen, kennisontwikkeling en -deling	4
3. Huidige situatie.....	5
Ambities van lokale Friese en landelijke overheden	5
Wat hebben we als GGD gerealiseerd in 2020 en 2021	6
4. Ontwikkeling van de vraag aan GGD Fryslân	10
5. Samenvattende conclusies	11
Bijlage 1: Gemeentelijk instrumentarium Omgevingswet	12
Bijlage 2: Peiling onder gemeenten	13
Bijlage 3: Bijdrage aan Handreiking ketensamenwerking vergunningen (De Friese Aanpak) ...	14

1. Inleiding

Op het gebied van de fysieke leefomgeving is een omvangrijke stelselherziening gaande, namelijk de komst van de Omgevingswet per juli 2022. Deze wet bevordert de integrale besluitvorming en samenhang door alle relevante aspecten waaronder gezondheid, in een zo vroeg mogelijk stadium te betrekken. Het beschermen en bevorderen van gezondheid krijgt onder de Omgevingswet een integrale plek in besluiten over inrichting van de leefomgeving.

De leefomgeving is direct van invloed op de gezondheid, de ruimte voor ontspanning en herstel, maar is ook van invloed op welzijn en weerstand en de toegankelijkheid van de zorg. In het GGD-beleidsplan is dan ook de ambitie geformuleerd dat gezondheid een prominente plek krijgt in het omgevingsbeleid van Friese overheden, een beleidsterrein waar zij met de komst van de Omgevingswet meer ruimte en verantwoordelijkheid in krijgen.

Veel Friese gemeenten benoemen gezondheid als belangrijk thema voor hun omgevingsvisie en we zien de vraag van Friese gemeenten aan GGD Fryslân in de rol van adviseur gezonde leefomgeving sinds afgelopen jaren stijgen. Als GGD zijn we goed in positie gekomen door aansluiting bij De Friese Aanpak en de bestuurscommissie gaf in december 2019 de opdracht om met incidentele middelen een vervolg te geven aan deze activiteiten; onze beleidsadviesrol op het terrein van gezonde leefomgeving in 2020 en 2021 te versterken en inzicht te krijgen in wat dit na 2021 vraagt van de GGD, al dan niet structureel.

Dit inzicht groeit. De komende jaren echter zal het Omgevingsrecht nog volop in beweging blijven. Daarmee zal ook de samenwerking tussen de GGD en ambtenaren uit het sociale domein verder ontwikkelen om zoveel mogelijk aan de voorkant bij te dragen aan slimme en gezonde keuzes. In deze memo beschrijven we waar we nu staan en de verwachting voor de komende jaren. Het gaat daarbij om een richting in het proces en niet om een eindstip. Er is namelijk geen blauwdruk of plan voor de uitvoering van de Omgevingswet. [Daan Quakernaat: “De Omgevingswet is bij uitstek een kathedraal.”]

Daarnaast is goed om op te merken dat ook programmaleiders Omgevingswet van de Friese gemeenten als aandachtspunt benoemen: hoe borgen we dat we straks niet allemaal tegelijk aanspraak doen op de beleidspartners voor omgevingsvraagstukken en te organiseren omgevingstafels? Dit is ook benoemd als minimale actie in de landelijke [Roadmap Route2022](#).

2. Rol van de GGD

De GGD is op grond van Wet Publieke Gezondheid Artikel 16 wettelijk aangewezen adviseur van het bevoegd gezag bij besluiten die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de publieke gezondheid, zoals besluiten over de leefomgeving. De GGD heeft, anders dan bijvoorbeeld de brandweer, geen advies- en/ of instemmingsrecht zoals benoemd in de Omgevingswet.

De GGD levert een unieke bijdrage:

Gezondheidsbevordering	Deskundigheid op het gebied van het creëren van een leefomgeving die uitnodigt tot gezond gedrag, waardoor mensen langer kunnen leven in goede gezondheid. Denk aan: bewegen, voeding, ontspannen, elkaar ontmoeten en de toegang tot voorzieningen.
Gezondheidsbescherming	Deskundigheid op het gebied van activiteiten en maatregelen die ertoe bijdragen dat de leefomgeving de gezondheid van mensen geen schade doet. Denk aan: luchtkwaliteit, geluid, geur, hitte, allergenen, infectiebronnen en toxische stoffen.
Data over gezondheid en gezondheidsbeleving	GGD monitort de gezondheid, leefstijl en sociale situatie op provinciaal, gemeentelijk en lokaal (wijk)niveau. Data uit deze gezondheidsmonitoren dragen bij aan een volledig en integraal beeld van waar (de bevolking in) een gebied bij gebaat is.

Als GGD kunnen we in alle fasen van de beleidscyclus een bijdrage leveren aan een gezonde(re) leefomgeving:

Advies over gezondheid in omgevingsvisies, -plannen en -programma's

De GGD adviseert en denkt mee bij beleidsontwikkeling. Naast kennis over een gezonde leefomgeving en omgevingskwaliteit wordt daarbij kennis over de gezondheidstoestand en gezondheidsverschillen in buurten en wijken toegepast. Zo kunnen we gemeentelijke situaties in kaart brengen, adviseren over doelstellingen voor een gezonde leefomgeving in deze beleidsinstrumenten, adviseren over omgevingswaarden, voorschriften en regels in het omgevingsplan; en monitoren van de effecten van beleid op gezondheidsindicatoren.

In bijlage 1 is een korte toelichting van deze instrumenten opgenomen. Omgevingsvisies moeten binnen drie jaar na inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn vastgesteld. Omgevingsplannen worden uiterlijk in 2029 verwacht.

Advies over gezondheid bij omgevingsvergunningen en -ontwikkelingen

De GGD kan meedenken over gezonde oplossingen voor gebied specifieke uitdagingen of meehelpen een gebied specifieke ambitie in te vullen, bijvoorbeeld door de gezondheidskansen en -risico's in kaart te brengen.

De impact van de Omgevingswet op het vergunningverleningsproces en de dienstverlening van overheden is behoorlijk. De duur wordt sterk ingekort en de wijze waarop vergunningaanvragen getoetst worden verandert. De Omgevingswet vraagt om een integrale afweging, met als uitgangspunt: 'Hoe kunnen we dit initiatief mogelijk maken?', met andere woorden: van nee-tenzij naar ja-mits. Om tot een zorgvuldig en omgevingswetproof proces te komen, heeft VNG een dialoogmodel ontwikkeld waar veel gemeenten inmiddels mee aan de slag zijn. In dit model staan de zogeheten intaketafel en omgevingstafel centraal, waarbij in een of meerdere sessies de initiatiefnemer een integraal advies krijgt op basis waarvan hij de vergunningaanvraag kan opstellen en indienen. De meldingen en adviesvragen verlopen via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Voor het ontvangen en behandelen van vergunningsaanvragen moet de GGD aangesloten zijn op de samenwerkvoorziening in het DSO.

Een toelichting op het instrument Omgevingsvergunning is eveneens opgenomen in bijlage 1.

Meedoen en -denken bij het inrichten van processen, kennisontwikkeling en -deling

Voor beleidsmakers in het ruimtelijk domein is het meewegen van gezondheid bij besluiten - in tegenstelling tot andere thema's - nog relatief nieuw, evenals de betrokkenheid van de collega's uit het sociaal domein, volksgezondheid en de GGD. Ambtelijke afspraken met de afdelingen Volksgezondheid en Ruimte over wenselijk advies van GGD Fryslân bij ruimtelijke besluiten zijn nog niet gemaakt. Er wordt werkendeweg vanuit de inhoud verkend wat het werken aan een gezonde leefomgeving vraagt van verschillende partijen; lokaal en vanuit bovengemeentelijke samenwerkingsverbanden zoals De Friese Aanpak. We bereiden ons, samen met de Friese gemeenten, voor om onze dienstverlening goed aan laten (blijven) sluiten op de ambities, vraag en behoefte.

Daarnaast peilen we regelmatig de wensen en verwachtingen van gemeenten ten aanzien van het samenwerken aan een gezonde leefomgeving. Hieruit blijkt dat de meerderheid van de gemeenten een rol voor de GGD ziet in het opstellen van de Omgevingsvisie. Zie bijlage laatste peiling maart 2021. Eind 2021 voeren we de volgende peiling uit.

3. Huidige situatie

Ambities van lokale Friese en landelijke overheden

De meeste lokale en bovenlokale overheden geven gezondheid een prominente plek in hun Omgevingsvisie. Gezonde leefomgeving wordt wel gezien als win-win-win oplossing in meerdere transities: klimaat, mobiliteit, krimp, vergrijzing, corona, landbouw, etc. Dit is terug te zien in:

- de hoge ambities van de eerste Friese gemeentelijke Omgevingsvisies;
- de Omgevingsvisie van de provincie Fryslân: “Brede welvaart in een vitaal, veerkrachtig, karakteristiek en gezond Fryslân. Dat is de hoofdambitie van de provincie Fryslân voor de Friese leefomgeving. We nemen gezondheid en veiligheid mee in plannen en zoeken actief hoe we kunnen bijdragen aan een gezonde, prettige leefomgeving.” Hetgeen vertaald is in artikel 1.4.1 van de provinciale Omgevingsverordening: “Een omgevingsplan, dat voorziet in nieuwe functies of uitbreiding van bestaande functies bevat een onderbouwing van de wijze waarop effecten op de gezondheid en veiligheid zijn meegewogen in het plan.”
- en in de Landelijke Nota Gezondheidsbeleid en in de uitvoeringsagenda van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) met ambities op het gebied van een gezonde leefomgeving: “In 2050 is de leefomgeving zodanig ingericht dat de gezondheid van mensen bevorderd wordt. De leefomgeving verleidt mensen tot bewegen, zoals bewegen (sporten, bewegen, fietsen en wandelen), spelen, ontspannen en het ontmoeten van anderen. Daarbij horen een goede milieukwaliteit, robuuste natuur, klimaatbestendigheid en voor iedereen goede toegang tot wonen, werken en voorzieningen.”

Op 16 april 2021 verscheen de [Kamerbrief](#) waarin uiteen gezet wordt hoe VWS en LNV via het Programma Gezonde Groene Leefomgeving de betrokken partijen wil ondersteunen in de ambitie om gezondheid integraal en volwaardig te betrekken in het beleid op het gebied van de (inrichting van de) fysieke leefomgeving. Het RIVM gaat in samenwerking met ZonMW dit programma uitvoeren. Voor het jaar 2021 is € 1,35 miljoen vrijgemaakt om dit programma te starten en te gaan werken aan de (kennis-) infrastructuur om beleid, praktijk en kennis voor het thema gezondheid in ruimtelijke ordeningsvraagstukken beter aan elkaar te verbinden.

Ten aanzien van GGD-en stellen de beide ministers en staatsecretaris het volgende : ... “De expertise van de GGD-en is daarbij essentieel en VWS verzoekt het RIVM en de GGD-en om samen nationaal te verkennen hoe lokale en regionale ontwikkeling in gemeenten en provinciën vanuit data kan worden vormgegeven. Reeds beschikbare kennis vormt het startpunt van de verkenning. Ook wordt gekeken hoe deze principes verbonden kunnen worden aan de landelijke opgaven, zoals de omgevingsagenda’s NOVI gebieden en de verstedelijkingsagenda. GGD-en worden hier ook bij betrokken. ... VWS en EZK vragen het RIVM specifiek met betrekking tot de energietransitie om samen met GGD-en concreet uit te werken hoe bij afwegingen in de regionale energie strategieën en de gemeentelijke warmte transities voldoende aandacht is voor risico’s en kansen voor gezondheid vanuit een integraal perspectief.”

Of een deel van deze middelen beschikbaar komt voor GGD-en, is nog niet zeker.

Wat hebben we als GGD gerealiseerd in 2020 en 2021

Vanuit diverse teams wordt gewerkt aan de gezonde leefomgeving. Het organiseren van de regie rondom een vraagstuk is de verantwoordelijkheid van iedere collega. De beleidsadviseur in een gemeente vervult daarbij meestal een spilfunctie om de juiste collega's rond een vraag bij elkaar te brengen in een gelegenheidsteam. Met deze werkwijze zijn we in 2019 gestart. Collega's die ervaring hebben opgedaan in dergelijke gelegenheidsteams, bevestigen dat dit de juiste werkwijze is op dit moment. Wanneer de vraag verder toeneemt, zal opnieuw bezien moeten worden of dit werkproces volstaat. Het aanjaagteam heeft de voorbereiding-/ versterkingsopgave opgepakt en neemt deel aan provinciale samenwerkingsverbanden.

In de afgelopen twee jaar zijn de volgende zaken gerealiseerd:

Intern

- Adviseurs gezonde leefomgeving zijn geschoold o.g.v. het werken met de Omgevingswet.
- Serious game t.b.v. bewustwording en oefenen ontwikkeld en vier keer gespeeld.
- In vijf kennissessies hebben medewerkers zich verdiept in inhoudelijke thema's.
- Tijdelijk ondersteuning door een gemeentelijk beleidsadviseur ruimtelijke ordening.
- In de Veiligheidsregio-brede coördinatiegroep is samengewerkt op het gebied van aansluiting bij partners, externe werkwijzen en interne digitale omgeving.

Extern

Geleverde producten / diensten o.g.v. omgevingsvisies, -plannen en -programma's	Voor / met welke Friese overheden
Bouwsteen Gezondheid in Omgevingsvisie ontwikkeld binnen De Friese Aanpak, het provinciale platform waar Friese overheden samenwerken rondom de Omgevingswet < link naar bouwsteen >	Alle Friese gemeenten en provincie
Kernwaarden voor een veilige en gezonde leefomgeving (levend document) < link naar kernwaarden >	Alle Friese gemeenten en provincie
Handreiking Gezonde leefomgeving in het omgevingsplan (levend document) < link naar handreiking >	Alle Friese gemeenten en provincie
Toepassingshandreiking kernwaarden gezonde leefomgeving landelijk gebied (in ontwikkeling)	Alle Friese gemeenten en provincie
Analyse gezonde leefomgeving in de Bruidsschat < link naar beschouwing >	Alle Friese gemeenten en provincie
Ambtelijke workshops en master classes Gezonde Leefomgeving	Súdwest Fryslân Leeuwarden Achtkarispelen Tytsjerksteradiel

Presentaties in raads- en andere bijeenkomsten rondom Omgevingsvisie	De Fryske Marren Súdwest Fryslân Leeuwarden
Advies t.a.v. Omgevingsvisie (de vorm en mate waarin we betrokken worden, verschilt per gemeente: van eenmalige deelname aan bijeenkomsten tot trajecten met diverse overleggen en/of schriftelijke bijdrages en adviezen)	Súdwest Fryslân Heerenveen Smallingerland Weststellingwerf Opsterland De Fryske Marren Achtkarspelen Tytsjerksteradiel Waadhoeke Dantumadiel Ooststellingwerf Noardeast-Fryslân Provincie Fryslân
Advies en ondersteuning t.b.v. Omgevingsplan	De Fryske Marren Leeuwarden (pre-Omgevingsplan)
Advies en ondersteuning t.b.v. Omgevingsprogramma	Verzoek SWF (nog niet in uitvoering)
Advies over de mogelijke gezondheidskansen en -risico's bij klimaatmaatregelen (zowel gericht op adaptatie als op mitigatie) in het kader van Regionale Energie strategieën, klimaatdialogen	Opsterland Súdwest Fryslân
Programmaonderdeel Gezondheid voor ruim 100 deelnemers van de Noord-Nederlandse week van de Omgevingswet	Alle Friese gemeenten en provincie
Bijdrage aan veldonderzoek van RIVM naar gezondheidsbevordering en leefomgeving	Waadhoeke
Bijdrage aan GO!NoordNederland als consortiumpartner. De GO! methode is een werkwijze om gestructureerd samen met inwoners te onderzoeken hoe de leefomgeving gezonder te maken is.	Alle Friese gemeenten met Ooststellingwerf, Smallingerland en Súdwest Fryslân als pilotgemeenten
Bijdrage aan pilot Vitale Regio: <i>Hoe kunnen we kleine woonkernen dementie-vriendelijk inrichten, zodat ouderen zo lang mogelijk met een goede kwaliteit van leven zelfstandig kunnen blijven wonen?</i>	Alle Friese gemeenten met Súdwest Fryslân als pilotgemeente

Geleverde producten / diensten o.g.v. omgevingsvergunningen en gebiedsontwikkelingen	Voor / met welke Friese gemeenten
<p>Advies over gezondheidsaspecten van specifieke omgevingsvraagstukken en-ontwikkelingen; voorbeelden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Stedelijke vernieuwing Leeuwarden-Oost</i> - <i>Inhoud van een nieuwe geurverordening</i> - <i>Ontwikkeling Julianapark Bolsward</i> - <i>Schone Lucht Akkoord</i> - <i>Vestiging KFC in kinderrijke woonwijk</i> - <i>Initiatief voor een kleine geitenweide</i> - <i>Locatie multifunctioneel centrum met school</i> - <i>Vergunningaanvragen voor veehouderijen</i> - <i>Paraplubestemmingsplan bestrijdingsmiddelen</i> 	<p>Leeuwarden Heerenveen Súdwest Fryslân De Fryske Marren Weststellingwerf Tytsjerksteradiel Waadhoeke Ooststellingwerf</p>
<p>Deelname aan oefensessies intake- en omgevingstafels</p> <p><i>Adviseer over criteria ('mitsen') m.b.t. gezondheidskansen en- risico's in de plannen voor herontwikkeling van kinderdagverblijf i.c.m. appartementen</i></p> <p><i>Adviseer over criteria ('mitsen') m.b.t. gezondheidskansen en- risico's in de plannen voor herontwikkeling van een oude zuivelfabriek tot appartementen voor recreatieve doeleinden met horeca en een woning</i></p> <p><i>Adviseer over criteria ('mitsen') m.b.t. gezondheidskansen en -risico's in de plannen voor de herontwikkeling van een kerk naar appartementen</i></p> <p><i>Adviseer over criteria ('mitsen') m.b.t. gezondheidskansen en -risico's in de plannen voor het vergroten en (deels) veranderen van een agrarisch bedrijf</i></p> <p><i>Advies over gezondheidsaspecten van biovergisters bij intaketafel Dearsum energieneutraal</i></p>	<p>Noardeast-Fryslân Súdwest Fryslân</p>

Geleverde producten / diensten o.g.v. meedoen bij procesinrichting en kennisdeling	Voor / met welke Friese gemeenten:
Deelname De Friese Aanpak, het provinciale platform waar Friese overheden samenwerken rondom de Omgevingswet. Wij hebben zitting in onder andere de werkgroep ketensamenwerking, welke een handreiking opgeleverd heeft voor een goed werkend proces vergunningaanvraag waarbij samenwerking met ketenpartners nodig is. Het 'GGD-hoofdstuk' is bijgevoegd in bijlage 2.	Alle Friese gemeenten en provincie
Deelname aan landelijke en Noord-Nederlandse netwerken en vakgroepen	Alle Friese gemeenten en provincie
Kennismakings- en netwerkgesprekken, waarin o.a. de peiling (bijlage 2) is uitgezet.	Alle Friese gemeenten en provincie

4. Ontwikkeling van de vraag aan GGD Fryslân

De afgelopen jaren is de vraag aan GGD Fryslân om advies ten aanzien van leefomgevingsvraagstukken ‘aan de voorkant’ toegenomen of beter gezegd: ontstaan. Waar we voorheen alleen achteraf, dus bij onrust en ongerustheid rondom casuïstiek, werden betrokken voor risicobeoordelingen, worden we nu ook aan de voorkant gevraagd om advies ten aanzien van kansen en risico’s. We zien drie ontwikkelingen in de vraag aan ons als GGD:

Nieuw type adviesvragen ‘aan de voorkant’ zowel direct als niet direct gerelateerd aan Omgevingswet-instrumenten*	2019: 3 2020: 10 2021 t/m oktober: 37
Uitgebreidere adviestrajecten: het aantal overleggen rondom vraagstukken is groter en onze inzet is vaker multidisciplinair	
Een algemene stijging als gevolg van groeiende zichtbaarheid als adviseur gezonde leefomgeving	

* Dit zijn lokale adviesvragen; dus niet activiteiten binnen De Friese Aanpak, GO!NN, Vitale regio en eigen initiatieven.

We verwachten dat deze stijging de komende jaren nog verder doorzet, gelet op:

- de ambities in de omgevingsvisies en de nadruk daarin op een gezonde leefomgeving. Deze zullen de komende jaren uitgewerkt worden in omgevingsplannen mogelijk ook in -programma’s. De ontwikkeling van omgevingsplannen en de vertaling van gezondheid hierin, is nog helemaal in de beginfase en zal in elke gemeente en voor elke situatie verschillend zijn.
- de eerste peiling onder de Friese gemeenten (bijlage 3);
- de vraag die ontwikkelingen op aanpalende beleidsterreinen met zich meebrengen, zoals klimaatadaptatie, energietransitie, beleid t.a.v. stikstof, fijnstof, CO₂;
- de cijfers van de andere GGD’en.

[Op lange termijn zou meer betrokkenheid aan de voorkant van het proces een gunstig effect moeten hebben aan de achterkant. Of en wanneer dit is zo zal zijn, is eveneens nog onzeker.]

Op dit moment is nog niet te zeggen hoe groot het extra volume aan advieswerk uiteindelijk zal worden en hoe de vraag zich inhoudelijk verder gaat ontwikkelen: meer gericht op bescherming, bevordering of juist op beide; meer op beleids- en plantrajecten, VTH-terrein of ook op beide, enzovoort. Er zal in ieder geval een rol weggelegd zijn voor de ambtenaar sociaal domein / gezondheid. In welke gevallen aanvullende adviezen van ons als GGD nodig zijn, moet de komende jaren duidelijker worden en in afspraken worden vastgelegd. Daarnaast zullen planregels zullen medebepalend zijn voor de toekomstige adviesrol van de GGD en het volume aan advieswerk. Deze regels gaan onderdeel uitmaken van de beslisbomen in het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), die aangeven welke adviesroute doorlopen dient te worden voor een activiteit.

De planning is dat de Omgevingswet in juli 2022 van kracht wordt. Momenteel ligt bij de verschillende partijen de focus op het overgaan naar de nieuwe wet en de continuïteit van de dienstverlening. Daarmee blijft het werken in de geest van de wet - op basis van een integrale afwegingen - deels nog iets voor de toekomst. Er zal dus ook na inwerkingtreding nog werk verzet moeten worden om gezondheid een goede plek te geven in deze integrale afweging.

5. Samenvattende conclusies

- I. De toegenomen aandacht voor en de waardering van de gezonde leefomgeving leidt tot een toename in vragen en activiteiten. Het lokale gezondheidsbelang krijgt meer aandacht in de integrale aanpak van uiteenlopende dossiers, ambities, waaronder de nieuwe Omgevingswetinstrumenten en -werkwijzen. Het in deze memo beschreven advieswerk zal naar verwachting verder stijgen gelet op de landelijke, provinciale en verschillende lokale ambities die zich inmiddels aftekenen. We merken en verwachten, net als andere GGD-en, dat het ten dele lukt om aan de extra vraag te voldoen binnen de huidige capaciteit door onze focus te verschuiven en slim te verbinden met wat we al doen, bijvoorbeeld JOGG.
- II. Onze rol als adviseur gezonde leefomgeving is in ontwikkeling. Zoals in hoofdstuk 4 beschreven, is het te vroeg om te zeggen hoe groot het extra volume aan advieswerk uiteindelijk zal worden en hoe de vraag zich de komende jaren inhoudelijk nog verder gaat ontwikkelen. Het aantal uren per advies loopt sterk uiteen. Zo kan 'inluisteren' van informatie voor intaketafels in 1 tot 4 uur, waar het opstellen van een onderbouwd schriftelijk advies zomaar 16 tot 40 uur kan kosten.
- III. Integraal samenwerken vraagt ook de komende jaren nog om leer- en ontwikkeltijd: onbekend terrein verkennen dat soms niets oplevert, dingen dubbel/inefficiënt doen omdat de paden nog niet bewandeld zijn, etc. Leren en ontwikkelen vraagt onder meer ondersteunende regie/structuur en verbinding.

Bijlage 1: Gemeentelijk instrumentarium Omgevingswet

Op grond van de Omgevingswet krijgen overheden verschillende kerninstrumenten tot hun beschikking waarmee zij genoemde doelen van de wet in praktijk kunnen brengen. Onderstaand een beknopte uiteenzetting van het gemeentelijke instrumentarium.

Omgevingsvisie

In de Omgevingsvisie legt de gemeente haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. De gemeente stelt één omgevingsvisie voor haar gehele grondgebied op. Via de omgevingsvisie worden onder meer de lokale ambities op het gebied van veiligheid en gezondheid bepaald. De GGD moet bij advisering dus rekening houden met hetgeen in de Omgevingsvisie is vastgelegd.

Omgevingsprogramma

Binnen de kaders van de Omgevingsvisie kan het college van B&W Omgevingsprogramma's opstellen die concrete maatregelen bevatten voor de bescherming, het beheer, het gebruik en de ontwikkeling van de leefomgeving. Programma's kunnen integraal of sectoraal van aard zijn. Voor het aspect gezonde leefomgeving kan bijvoorbeeld een programma worden opgesteld waarin de gemeente aangeeft welke doelen zij zichzelf stelt.

Omgevingsplan

Tegen de achtergrond van de Omgevingsvisie dient een gemeente alle regels voor activiteiten in de fysieke leefomgeving bijeen te brengen in één Omgevingsplan. Wanneer iemand een activiteit wil verrichten die invloed heeft op de fysieke leefomgeving, wordt de aanvraag voor die activiteit getoetst aan de regels in het Omgevingsplan (bijvoorbeeld bouwen, slopen, kappen, evenementen, het uitoefenen van een bedrijf etc.). Het Omgevingsplan heeft een ruime reikwijdte. Het beslaat alle aspecten van de fysieke leefomgeving. Daarbij zijn de algemene rijksregels leidend, maar in bepaalde situaties mag een gemeente ruimere of juist strengere regels stellen of individueel maatwerk bieden.

Omgevingsvergunning

Veel activiteiten van burgers en bedrijven hebben gevolgen voor de leefomgeving. Dat geldt bijvoorbeeld als iemand een gebouw wil bouwen of als een ondernemer zijn bedrijf wil uitbreiden. Vanwege de invloed op de fysieke leefomgeving is in een aantal gevallen een Omgevingsvergunning nodig. Bij en na het uitvoeren van de activiteit dient van gemeentewege toezicht te worden georganiseerd en zal de situatie moeten worden gemonitord om te beoordelen of de gestelde ambities voor een bepaald gebied ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. Wanneer dat niet het geval is, is bijstelling van een Omgevingsvisie of -plan noodzakelijk. Het gemeentelijke beleidsproces ten aanzien van de fysieke leefomgeving wordt daarmee cyclisch van aard.

Bijlage 2: Peiling onder gemeenten

Regelmatig peilen we de wensen en verwachtingen van gemeenten ten aanzien van het samenwerken aan een gezonde leefomgeving.

De eerste peiling in maart 2021 werd ingevuld door 11 van de 18 gemeenten en leverde het volgende beeld op:

Is gezondheid een thema in Omgevingsvisie?	4: gezondheid is belangrijk thema in onze visie	7: we zijn van plan dit op te nemen in onze visie
Kan de GGD hieraan bijdragen?	9: ja	2: we weten dit nog niet
Om welk typen vraagstukken gaat dit?	In kaart brengen van situaties:	7
	Doelstellingen in Omgevingsvisie en -programma:	9
	Omgevingswaarden en regels in het Omgevingsplan:	8
	Concrete interventies en de inrichting van leefomgeving:	8
	Vooroverleggen, intaketafels en/of omgevingstafels:	9
	Omgevingsvergunning of ontwikkelingen:	7
	Monitoren beleidseffecten op gezondheidsindicatoren:	7
Om hoeveel Omgevingsvergunningen per jaar zou dit gaan (schatting)?	0	1
	Tussen 0 en 5	5
	Tussen 5 en 15	2
	Meer dan 30	1
<i>N = 11 (gemeenten)</i>		

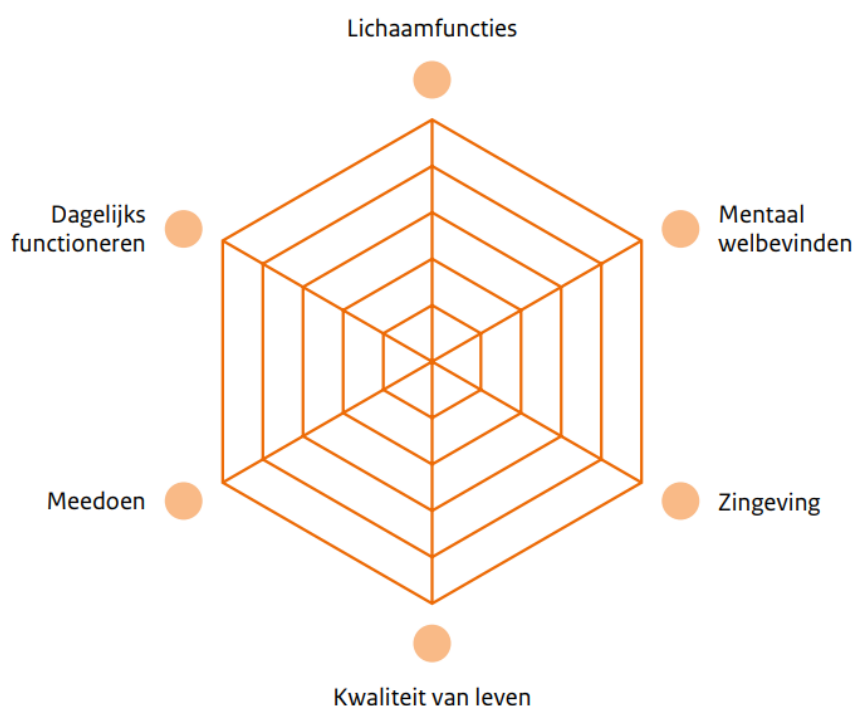
Bijlage 3: Bijdrage aan Handreiking ketensamenwerking vergunningen (De Friese Aanpak)

De GGD geeft gezondheidkundige adviezen bij activiteiten waar kansen zijn gezondheid te bevorderen en/of gezondheidsrisico's te verwachten zijn. De GGD brengt de volgende expertise in:

Gezondheidsbevordering	Deskundigheid op het gebied van het creëren van een leefomgeving die uitnodigt tot gezond gedrag, waardoor mensen langer kunnen leven in goede gezondheid. Denk aan: bewegen, voeding, ontspannen, elkaar ontmoeten en de toegang tot voorzieningen.
Gezondheidsbescherming	Deskundigheid op het gebied van activiteiten en maatregelen die ertoe bijdragen dat de leefomgeving de gezondheid van mensen geen schade doet. Denk aan: luchtkwaliteit, geluid, geur, hitte, allergenen, infectiebronnen en toxische stoffen.
Data over gezondheid en gezondheidsbeleving	GGD monitort de gezondheid, leefstijl en sociale situatie op regionaal en lokaal (wijk)niveau. Data uit deze gezondheidsmonitoren dragen bij aan een volledig en integraal beeld van waar (de bevolking in) een gebied bij gebaat is.

Adviezen komen tot stand in multidisciplinaire teams, vanuit een brede kijk op gezondheid en een gezonde leefomgeving:

Bij gezondheid speelt een breed scala van factoren mee, waarvan niet ziek zijn er een is. Of mensen zich gezond voelen, wordt niet alleen bepaald aan de hand van hun lichamelijke gezondheid; ook aspecten als de geestelijke gezondheid, sociale contacten, het kunnen meedoen in de maatschappij, zingeving, het vermogen eigen regie te voeren, de kwaliteit van leven en het dagelijks functioneren spelen daarin een grote rol; ook bekend onder de noemer 'positieve gezondheid':

Betrokkenheid, rol en grondslagen

De GGD geeft gezondheidkundige adviezen bij activiteiten waar mogelijke gezondheidseffecten (positief en/of negatief) te verwachten zijn. Wat een gezonde leefomgeving maakt, is niet vastomlijnd. Daarnaast is advisering met betrekking tot brede gezondheidsaspecten van vergunningaanvragen - in tegenstelling tot andere thema's - op het moment van ontwikkeling van deze bouwsteen nog relatief nieuw, evenals de betrokkenheid van de GGD bij dit proces. Ambtelijke afspraken met de afdelingen Volksgezondheid en Ruimte over wenselijk advies van de GGD zijn nog niet gemaakt.

Onderstaande lijst is dan ook bedoeld als handvat om inzichtelijk te maken bij welke activiteiten effecten of kansen voor gezondheid te verwachten zijn. Het is niet bedoeld als allesomvattende checklijst en zal regelmatig verder aangevuld en gespecificeerd moeten worden.

Het is zinvol om al vroeg in het planproces de gevolgen voor gezondheid te onderzoeken en te beoordelen, omdat er dan meer ruimte is om te kiezen voor oplossingen die de gezondheid van inwoners verbeteren en beschermen.

De GGD vraagt in alle gevallen extra aandacht voor het gezondheidsaspect bij a) nieuw te bouwen gevoelige bestemmingen en b) activiteiten in de buurt van gevoelige bestemmingen. Onder gevoelige bestemmingen vallen: scholen, kinderopvang, woningen, bejaardenhuizen, verzorgings- en verpleegtehuizen en ziekenhuizen (Gezondheidsraad 2008).

(Her)inrichting openbare ruimte:

- parken en ander groen in buurten en bij gebouwen
- speeltuinen
- pleinen
- beweeg- en sportvoorzieningen
- fiets- en wandelpaden
- openbaar vervoer voorzieningen
- (snel)wegen en spoorlijnen
- (water)recreatie (ook niet officieel zwemwater)
- aanleg van blauwstructuren

Bouw/ verbouw/verduurzaming/nieuwvestiging/uitbreiding van:

- woonwijken
- scholen
- kinder- en buurtcentra
- multifunctionele ruimten
- ziekenhuizen
- verzorgings- en verpleegtehuizen
- sporthallen en -terreinen
- veehouderij en landbouw (bij aanwezigheid van gevoelige bestemming binnen een straal van 2 kilometer bij geiten en pluimvee; binnen een straal van 250 meter bij overige dieren)
- industrie met emissies van geur, geluid en stoffen

- koeltorens, openbare verneveling van water
- m.e.r.-projecten
- activiteiten op het gebied van energie(transitie): zonnepaneelvelden, windturbines, biomassacentrales, biovergisters, hoogspanningslijnen
- casussen met bodemverontreiniging

Grondslag

GGD is wettelijk aangewezen adviseur van het bevoegd gezag bij besluiten die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de publieke gezondheidszorg op grond van Wet Publieke Gezondheid Artikel 16. De GGD heeft geen advies- en/ of instemmingsrecht zoals benoemd in de Omgevingswet.

Indienings- en aanvraagvereisten

Voor het kunnen adviseren tijdens een vooroverleg of op de vergunningaanvraag, is het voor de GGD van belang dat minimaal de volgende gegevens zijn aangeleverd bij de (concept)aanvraag:

- Algemene beschrijving van de activiteit, waarbij in ieder geval aangegeven wie de (toekomstige) gebruikers zijn van het plangebied en het doel van de activiteit;
- Indien bekend: de behoefte van de (toekomstige) gebruikers in het plangebied (wat willen zij hier doen en ervaren?) en eventuele lopende zaken rondom het initiatief (denk aan signalen over onrust);
- Inrichting van het terrein en de planologische kenmerken van de omgeving daarvan; denk aan: gebouwen, toegangswegen, groen, water, enz.
- Indien beschikbaar: eerder uitgevoerde relevante metingen/onderzoek;
- Eventueel eerder verleende vergunningen en toestemmingen;

Werkafspraken te volgen procedure bij betrokkenheid

Advisering met betrekking tot brede gezondheidsaspecten van vergunningaanvragen lijkt structureler vorm te gaan krijgen. Het is - in tegenstelling tot andere thema's - op het moment van ontwikkeling van deze bouwsteen nog relatief nieuw, evenals de betrokkenheid van de GGD bij dit proces. Ambtelijke afspraken met de afdelingen Volksgezondheid en Ruimte over te volgen procedures bij advisering door de GGD zijn nog niet gemaakt. Hier verwachten wij in de loop van 2021 meer invulling aan te kunnen geven.

Werkafspraken over termijnen en het delen van voortgang en status

Voor adviezen houden wij vooreerst een geschatte levertijd aan van maximaal 15 werkdagen aan.

Lijst contactpersonen/ mailbox

Aanvragen, losse verzoeken en officiële stukken kunnen per mail worden gestuurd naar het volgende adres: beleidenadvies@ggdfryslan.nl. Deze mailbox wordt dagelijks bijgehouden.